

Jag minns...

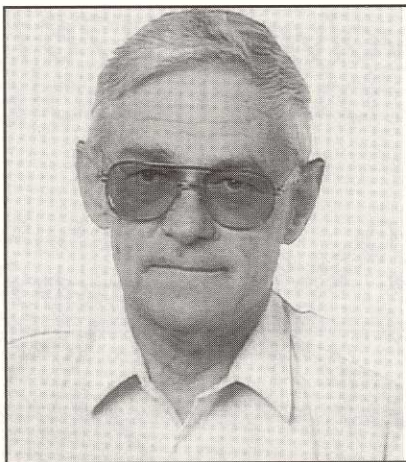
När Tor Cullberg någon gång under andra halvåret 1995 bad mig skriva något under rubriken "Jag minns" sade jag ja utan att egentligen tänka på vad det innebar, det var ju gott om tid till nästa nummer av medlemsbladet.

✍ av Björn Samuelsson

Så småningom började jag undra vad jag egentligen lovat. Vad skulle jag lägga in i begreppet "Jag minns"? Min första tanke var att skriva något om vad jag minns i samband med släktforskning. Men plötsligt kom jag att tänka på att man ofta säger till nybörjare inom släktforskningen "Börja med att prata med gamla släktingar, snart är de borta och då har många intressanta minnen försvunnit för gott." Med förfärande klarhet insåg jag att jag nu själv hör till de där släktingarna som man bör intervjuva, så snabbt har livet gått. Jag bestämde mig alltså för att skriva något om hur livet gestaltat sig för en pojke född 1925 i Göteborg, och upp vuxen på Hisingen.

Vad var Göteborg av 1925 och framåt för en stad att leva i? Först och främst måste man konstatera, att det berodde mycket på i vilken social miljö man levde. Klasskillnaderna var mycket stora. Min uppväxtmiljö kom att bli arbetarstaden Lundby Egna Hem, på Hisingen. Befolkningen här bestod till helt övervägande del av arbetare och en del lägre tjänstemän på varven och Volvo. På den tiden dominerade varven, Götaverken med c:a 5000 anställda, Lindholmen c:a 2000 och Eriksberg c:a 3000. Volvo var fortfarande litet men stann i tillväxt. Området där vi bodde bestod uteslutande av s.k. egna hem, alla byggda från slutet på 30-talet och framåt.

Så gott som alla byggde sina hus i egen regi med insats av eget arbete.

Björn Samuelsson

Först 48 timmars arbete per vecka på varvet eller någon annan industri, därefter på fritiden husbygge.

Husen var enkla, till att börja med fanns varken elektricitet, vatten eller avlopp. Belysningen var fotogenlampor, vatten fick man från egen brunn, möjligen hade man en pump på gården, så småningom monterade man en handpump inne i köket vilket var höjden av lyx. Avloppet gick till en s.k. slaskbrunn, dåtidens septiktank, någonstans på tomten. Därifrån fick avloppsvattnet rinna ut i öppna diken för att så småningom hamna i någon större bäck eller å. Uppvärmningen skedde med kakelugnar och kaminer och senare med centralvärme som var den stora nyheten. Vi hade redan från början en kokseldad panna i källaren.

Det hus som min far byggde c:a 1930 kostade inklusive tomt ungefär 13000 kr, om jag minns rätt.

Ett par år in på 30-talet kom elektricitet till området, en enorm förbättring. Det dröjde dock länge innan avloppsfrågan fick sin lösning. Under ganska många år fick det gamla systemet med öppna diken fortsätta att fungera. Egnahemsföreningen skötte genom medlemmarnas eget arbete underhåll av diken och avloppsledningarna i den mån de fanns. Även väghållningen sköttes av föreningen. Det gällde då enkla grusvägar.

Under slutet av 30-talet kom kommunalt vatten och senare började även avloppsnätet anslutas till det kommunala nätet. Det säger sig självt att badrum inte var vanligt förekommande innan vatten- och avloppsfrågan fått sin lösning.

Vad var det då för människor som bodde i Lundby Egna Hem på den tiden? Som jag nämnde tidigare så var det så gott som uteslutande arbetare och lägre tjänstemän från indus-

trierna på Hisingen. Industrierna hade vuxit snabbt under några år, många människor hade alltså flyttat in till staden för att finna nya arbeten. De kom från Göteborgs omgivningarna men även från många andra håll i landet. Det blev alltså en blandning av människor. Gemensamt för dem som bodde här var oftast att de genom eget arbete försökte skapa sig en tryggare tillvaro. Det fanns nog inte så litet stolthet hos dessa människor, man märkte att man på något sätt såg ned på dem som inte var tillräckligt företagsamma för att våga sig på att bygga ett eget hus. Inte långt från Lundby Egna Hem låg Rambergstaden med sina hyreskaserner. Ett område med något skamfilat rykte. Många av samhällets olycksbarn bodde här och satte sin prägel på det hela även om majoriteten av de boende var strävsamma människor.

De flesta som bodde i Lundby Egna hem var yrkesarbetare av ett eller annat slag. Många hade väl lärt sitt yrke på den industri där de arbetade, men många kom från industrier ute i landet. Många kom naturligtvis även från lantbruket och fick lära sig nya yrken. Det var så gott som enbart männen som arbetade utanför hemmet.

De första åren på 30-talet var svåra med depression och Kreugerkrasch. Många industrier körde endast deltid. Så t.ex. fick många av de anställda på varven periodvis endast arbeta varannan vecka. Vad det innebar kan man kanske göra sig en föreställning om när man hör att en yrkesarbetare på t.ex. Götaverken tjänade 35-40 kr/vecka om han fick arbeta full vecka. Om man då nyligen byggt hus och hade banklån att ränta och amortera kan det inte ha varit lätt.

Vi som var barn på 30-talet i Lundby Egna Hem levde inte precis i lyx men jag tror att de flesta av oss ändå var tillfreds med tillvaron. Jämfört med många som bodde i hyreskaserner i Göteborg hade vi en större frihet och levde under sundare förhållanden om än enkelt. Vi var som alla barn fulla av upptåg, "knyckte" äpplen i grannarnas trädgårdar fastän vi hade äpplen i den egna täppan, och mycket annat. Gladde oss åt de små ting i tillvaron.

"Skolen" som man sade på "göteborgska" var Lundbyskolan, den finns kvar ännu, men är nu en del av Volvo lastvagnar. "Småskolen" där vi gick våra två första år och "Storskolen" på

andra sidan vägen. När jag började skolan 1932 var skolplikten 6 år plus fortsättningsskola några månader.

Kriget 1939 -1945 innebar för alla en omvälvning. Först och främst innebar förberedelserna för kriget en vändning i konjunkturerna. Det blev åter gott om arbete och lönerna började stiga. När det stora kriget började 1939, märkte vi inte så mycket till att börja med och vi barn funderade inte heller så mycket över det. Självt hade jag då börjat på Praktiska Mellanskolans tekniska linje som var inrymd i Kvarnbergsskolan. Så småningom kom dock fler och fler problem, matransonering, bränsleransonering m.m. Men man hankade sig fram. De stränga vintrarna var svåra för många, men vi barn tog det nog mest som ett äventyr. Gott om snö att åka skidor på och man kunde till och med ge sig ut på skridskor i skärgården. Jag minns att vi åkte skridskor ut till t.ex. Kalvsund, där en av mina kamrater hade släktingar. Vid ett tillfälle cyklade vi på blankis ut mot Älvsborgs fästning och senare mot Arendal. Problemet var att isen var så slät att vi knappast kunde svänga. Vinden drev oss så att vi ideligen måste stiga av för att ställa cykeln i rätt färdriktning igen.

Trots kriget fanns en optimism. "Nu när kriget tar slut, då kommer vi att få det mycket bättre, och krig blir det aldrig mer." Tänk vad litet vi visste.

Kriget tog slut till sist och livet gick successivt tillbaka i normala fåror. Vi fick det bättre, kanske inte så snabbt som vi räknat med, men dock. Varje litet steg i rätt riktning upplevdes då som mycket viktigt. Vi saknade ju mycket av det som i dag anses vara absolut oumbärligt och därför blev varje liten förbättring något av ett under.

Vi som var så unga att vi inte blev inkallade hade under kriget kunnat fortsätta vår utbildning. Även på den sociala nivå vi nu talar om var intresset för utbildning stort hos de flesta. Vi drömde om "att bli nåt". För många var det den tekniska utbildningen som hägrade. Efter 6 år i folkskolan blev det då 4 årig realskola ofta teknisk gren eller i vart fall något med praktisk inriktning. Redan det var ett stort steg. Många strävade sedan vidare med korrespondensstudier, kvällskurser på GTI (Göteborgs Tekniska institut), Nestlers m.fl. Kanske med en ingenjörsexamen i sikte. Några arbetade ett par år och återvände kanske sedan till studier vid tekniskt gymnasium eller

liknande. Självfallet studerade inte alla teknik men ämnet var mycket populärt, vi hade från vår sociala utsiktspunkt sett hur viktigt det var att ha en utbildning om man ville vidare inom industrien. Industrien var ju det vi hade i blickpunkten. Jag minns ännu hur vi någon gång i slutet av 30-talet talade om löner. Våra fäder som arbetade på varv eller andra industrier tjänade som nämnt då c:a 40 till max. 50 kr/vecka (en vecka var då 48 tim), men vi hade hört att en man som bodde i vårt område och var verkmästare på Götaverken tjänade 500 kr/månad. Ett belopp så stort att vi knappast kunde fatta det.

Vad vi nu hade skaffat oss för utbildning så började vi arbeta i slutet av 40- eller början av 50-talet, dessförinnan hade vi gjort vår värnplikt. Den kom på den tiden ofta att omfatta även en reservbefälsutbildning. Det var aldrig svårt att hitta arbete under denna tid. Industrierna stod i kö för att finna folk. Speciellt den som hade någon form av utbildning kunde välja och vraka. Vi från denna generation upplevde egentligen aldrig vad arbetslöshet ville säga. Det var först under de allra sista åren före vår pensionering som arbetslöshet åter blev en realitet, till att börja med på lokala nivåer. Men då talar vi ju om 80- och 90-tal.

Kanske inget under att vi så länge vi var som mest aktiva inte ägnade mycket tid åt att fundera över våra rötter. Allt utvecklades ju så snabbt och man var mitt uppi detta med att klättra på den sociala stegen, att skaffa familj, villa, bil - allt det där som blev ett måste.

Någon gång i början av 70-talet satt jag tillsammans med min far, han var då c:a 80 år, på Östra Sjukhuset i Göteborg och väntade på en läkare. Vi fick vänta i flera timmar och för första gången började vi tala om hans uppväxt och liv. Det han berättat tidigare hade varit lösryckta episoder, men vi hade aldrig gett oss tid att gå in på detaljer. Nu först fick jag veta hur hans liv gestaltat sig. Han berättade hur det var att växa upp i ett litet samhälle på landet, Lönneberga i Småland, i slutet av 1800-talet. En kort skolgång, arbete som stenhuggarlärling, pappersarbetare, senare mekanikerlärling och yrkesman. Han hade arbetat på många platser i Sverige innan han under 20-talet kom till Göteborg. Hans slutliga arbete blev som filare på Götaverken. Han var kvar där ända till han fyllde 70 år. Plötsligt fick jag ett helt annat perspektiv på tillvaron. Jag insåg att han hade varit med om hela början till den tekniska revolutionen.

När han var barn fanns inget av det som vi nu betraktar som nödvändigt. Ingen elektrisk ström, inga bilar, järnvägen var i sin linda, ingen radio, ingen TV. Ja listan kan göras hur lång som helst. Jag erinrade mig när han i början av 30-talet satt hemma med sin första kristallmottagare och ropade av glädje när han kunde lyssna till "Stockholm-Motala". Trots att jag inte kan ha varit mer än 5-6 år kommer jag klart ihåg detta.

Den här kvällen på Östra Sjukhuset tror jag blev början till mitt intresse för släktforskning.

Tänk om jag hade varit förnuftig nog att i tid tala med mina far- och morföräldrar när de fanns i livet. Hur mycket fylligare hade inte min forskning varit då. Allt det man kan finna i mikrokort och annat material är intressant och bra, men man saknar livet. Hur hade dessa människor det, hur upplevde de själva sin situation?

Resultatet blev att jag grävde fram en släktutredning på min mammas sida som en kusin hade gjort en gång på 50-talet. Därifrån började jag sedan mina första stapplande steg på släktforskningens väg. Det blev mer och mer och nyfikenheten ökade efterhand.

Min forskning omfattar i dag såväl mina som min hustrus anor och har kommit att beröra även speciella grenar av släkten, som kanske inte är direkta anor men ändå är av intresse. Det är bara att konstatera, det blir aldrig färdigt. Ideligen stöter man på nya frågetecken.

Björn Samuelsson
Garvaregatan 6
441 35 Alingsås
Tel 0322-126 89

Du får gärna sätta in en efterlysning i medlemsbladet om det är någon person i din forskning som du inte kan spåra.

Har du sett något i en tidning eller tidskrift, som kan vara av intresse för medlemsbladets läsare, så kontakta redaktionen, tel 0322-502 49 !